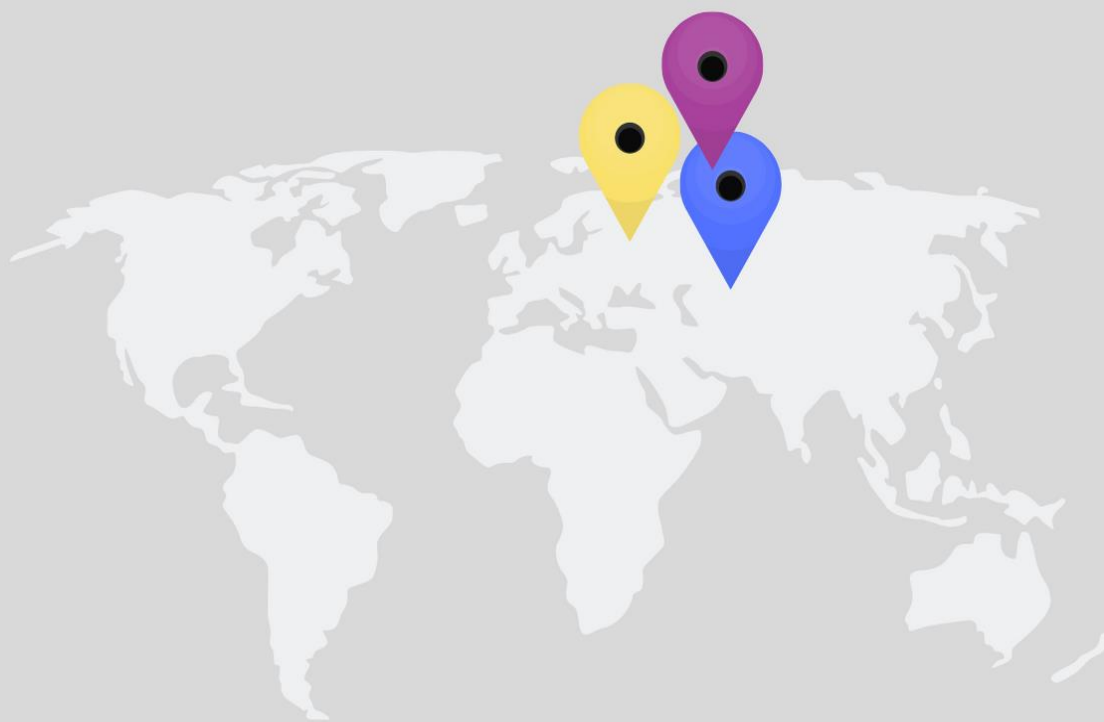
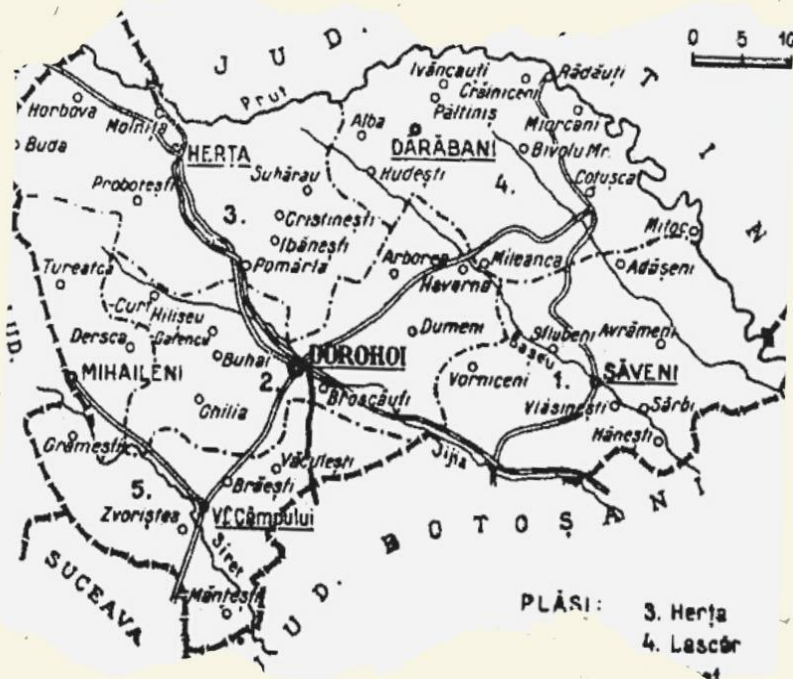

#POVEȘTIDEVIATĂ
DIN TIMPUL HOLOCAUSTULUI

DOROHOI

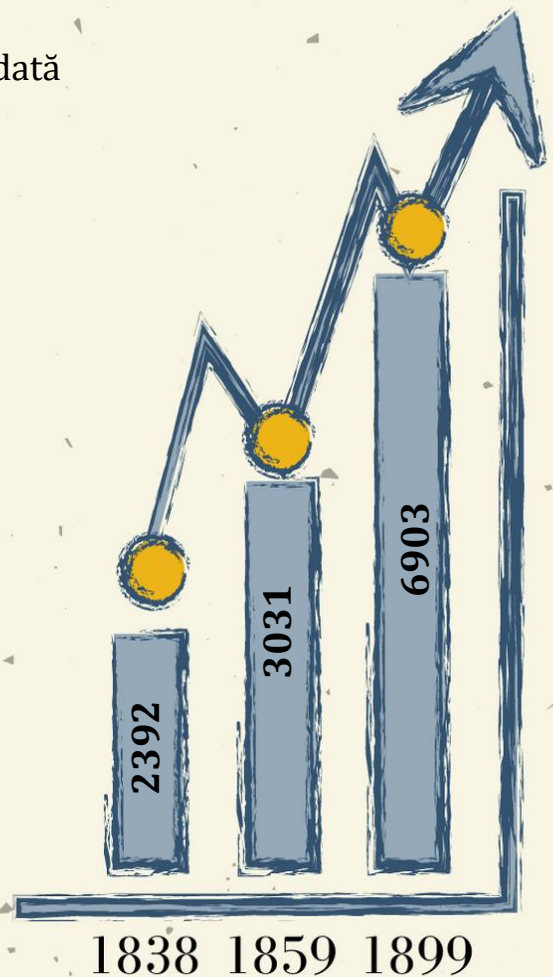

Prezența evreiască în Dorohoi este veche, fiind atestată de o piatră de mormânt ce datează din 1656.

Un secol mai târziu, în 1795, un hrisov emis de prințul Constantin Șuțu menționează o listă de datorii și taxe care trebuiau plătite de evreii din localitate.

“Breasla jidovilor” este pentru prima dată menționată în documente în anul 1799.

Numărul evreilor rezidenți în Dorohoi crește constant de-a lungul secolului al XIX-lea: documentele atestă existența a 2392 de locuitori evrei în 1838, 3031 în 1859 și 6903 în 1899.

Sinagoga principală a comunității a fost construită în **1824**, iar în **1894** este deschis **un cămin pentru bătrâni și o cantină** pentru membrii nevoiași ai comunității.

În **1896** este deschisă **o școală primară** care funcționa alături de o Talmud Torah. Opt ani mai târziu, în **1904**, devine funcțională organizația caritabilă Or Hayim.

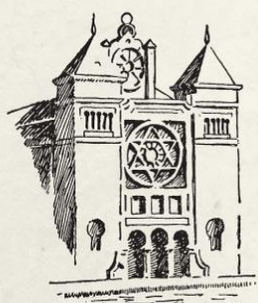
Interior sinagogă, Dorohoi.

Sursa: <https://dbs.anumuseum.org.il/skn/en/c6/e192792/Place/Dorohoi>

În **1910**, orașul avea **6400 de locuitori evrei**, majoritatea fiind comercianți și meșteșugari.

După Primul Război Mondial, comunitatea deschide o grădiniță, **un spital** și un nou cămin pentru bătrâni.

În **1930**, în Dorohoi trăiau **5820 evrei**. În perioada interbelică au funcționat în Dorohoi **21 de sinagogi**.

1824

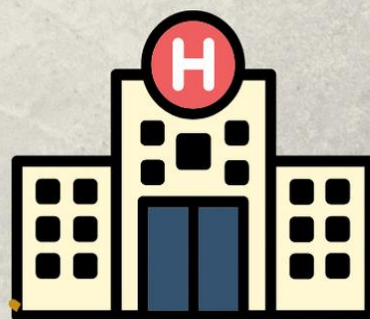

1894

1896

> 1918

VIOLENȚE ANTIEVREIEȘTI

Dacă în alte zone ale României violențele anti-evreiești apar în perioada statului național-legionar, în **Dorohoi** acestea sunt generate de **retragerea trupelor române după pierderile teritoriale din iunie 1940.**

Astfel, la **1 iulie 1940, în oraș are loc un pogrom.** Violențele sunt inițiate de unități militare române aflate în retragere, mai exact de ofițerii și soldații aparținând Regimentelor 3 Grăniceri, 8 Vânători, 16 Artilerie și 29 Infanterie.

În timpul înmormântării unui soldat evreu mort la datorie, militarii evrei prezenți la ceremonie sunt împușcați de camarazii lor români.

Violențele se îndreaptă apoi către civilii evrei din localitate, au loc execuții sumare și jafuri. Conform estimărilor oficiale, 50 de evrei și-au pierdut viața în timpul violențelor (34 de bărbați, 11 femei și 5 copii).

În octombrie 1940, după instaurarea statului național-legionar, poliția din Dorohoi rechiziționează toate școlile evreiești din oraș.

Pe 22 iunie 1941, sunt arestați președintele comunității, Isidor Abramovici-Băluș, 22 dintre fruntașii comunității și aproximativ 200 de suspecți de comunism. Toți sunt evacuați și internați în lagărele de la Tg. Jiu și Craiova. Cei rămași în oraș au fost obligați să poarte steaua galbenă.

DEPORTAREA ÎN TRANSNISTRIA

În **5 noiembrie 1941**, autoritățile din orașul Dorohoi anunță deportarea evreilor din întreg județul. Deportările au început **la 7 noiembrie 1941**. Peste **10.000 de evrei** din județul Dorohoi au fost deportați în Transnistria, **3074** dintre aceștia erau locuitori ai orașului Dorohoi.

În **11 iunie 1942** sunt deportați din Dorohoi alți **308** evrei (176 bărbați, 70 de femei și 62 de copii). O parte dintre aceștia au fost trimiși dincolo de Bug, sub autoritate germană și au fost executați.

După încheierea deportărilor, **în Dorohoi mai rămăseseră aproximativ 2000** de evrei cărora, deși li s-a permis rămânerea în localitate, le-a fost interzisă desfășurarea oricărui tip de activitate economică.

Aproximativ **5000** dintre evreii deportați din județul Dorohoi și-au pierdut viața în Transnistria.

7 noiembrie 1941- începutul deportărilor din Dorohoi

10-20.000 evrei - deportați din județul Dorohoi

---

11 iunie 1942 - deportarea a 308 evrei din Dorohoi

2.000 evrei rămași în Dorohoi după deportare

5.000 evrei din Dorohoi și-au pierdut viața în Transnistria

MARCU ROZEN
Copilărie în Transnistria

Printre evreii din Dorohoi deportați în toamna anului 1941 în Transnistria, se afla și familia Rozen.

Părinții – Iancu și Malvina - împreună cu cei doi fii – Marcu și Sorel – au fost forțați să-și părăsească orașul pe care îl considerau acasă și unde erau perfect integrați. Tatăl Malvinei, Meer Peretz, luptase pe front pentru România în Primul Război Mondial la fel cum făcuseră mulți alți evreii dorohoieni.

Legitimația de străjer a lui Marcu Rozen.

Sursa: Marcu Rozen, *Holocaust sub guvernarea Antonescu*

Marcu Rozen era fiul cel mare al familiei, născut în 1930. **Avea 10 ani atunci când a avut loc pogromul din oraș.**

Pentru că era evreu, în toamna anului 1940 a fost exmatriculat, iar clasa a IV-a primară a fost nevoit să o urmeze la școala israelită din localitate. De aici rămâne cu amintirea torturii la care a fost supus de către legionari, directorul școlii israelite, Meer Herșcovici, într-o noapte din decembrie 1940.

La doar 11 ani, Marcu, împreună cu întreaga familie este deportat în Transnistria.

Ei au fost urcați în trenul care a plecat din Dorohoi în **12 noiembrie 1941**. Vagoanele de vite în care aceștia erau transportați i-au dus până la **Atachi**, pe malul Nistrului. De aici au trecut în Transnistria cu un bac, podul care lega Atachi de Moghilev fiind distrus.

Familia Rozen și-a petrecut prima noapte din Transnistria într-un lagăr din **Moghilev**. A doua zi, odată cu celelalte familii din Dorohoi, au pornit pe jos către **Șargorod**, o călătorie care a durat 3 zile, ajungând la destinație epuizați.

În micul orașel din nordul Transnistriei locuiau peste 1800 de evrei ucraineni la care s-au adăugat aproape 7000 de evrei deportați din Basarabia, Bucovina de Nord și din județul Dorohoi. Autoritățile nu le-au asigurat nicio sursă de supraviețuire celor deportați aici.

Familia Rozen împărțea o cameră cu alte 10 persoane. Nu aveau cu ce să se întrețină, iar foamea, frigul și bolile au făcut repede victime. Marcu își amintește că bunica lui a fost prima care a murit. În mână i-au găsit o coajă de cartof uscată pe care nu a avut putere să o mănânce. O lună mai târziu, în februarie 1942, avea să moară și mama lui Marcu, Malvina. Ajunsese la capătul puterilor după luni întregi de frig și foame. Mâncarea puțină pe care o procura soțul ei o dădea în întregime copiilor.

La începutul primăverii, Marcu și Sorel își pierd și tatăl. Bolnav de tifos, Iancu Rozen agonizează vreme de 3 zile înainte să-și găsească sfârșitul.

„Rămăsesem singuri în acea cameră, eu în vârstă de 12 ani și fratele mai mic de 6 ani, întrucât dintre ceilalți locatari, o parte s-au prăpădit, iar cei care au supraviețuit s-au mutat în alte încăperi mai bune în locul celor dispăruți” își amintește Marcu.

Marcu și Sorel sunt luați în grijă de o mătușă și încearcă să supraviețuiască alături de 2 verișori.

„În vara anului 1942, situația mea și a fratelui mai mic devenise dramatică. Ca să nu murim de foame mergeam la cerșit sau strângeam resturi menajere, printre care și coji de cartofi, hrana și otrava noastră totodată”. Marcu ROZEN

Cu foarte mare greutate, Marcu reușește să trimită o carte poștală la București. La 1 iunie 1942, Marcu Rozen îi scria unchiului său Chaim Peretz:

Iaragrad 1/6 1942
Dragă nene Chaim
Află că cu mare durere trebuie să-ți scriu că tata, mama și bunica au murit iar eu cu Sorel rămân pe lume. Bani deocâmdată nu am primit. Vedeti și faceți tot posibil pentru a ne trimite câte ceva de voastră pe mine și pe Sorel. Complimente la fică. Alteora nimic și vă sărut eu drag.
Marcu și Sorel

Scrisoarea trimisă de Marcu, unchiului său, Chaim Peretz.

Sursa: Marcu Rozen, *Holocaust sub guvernarea Antonescu*/Arhiva CNSAS

COPY

2 VII 1942

Domnule Mareșal,

Subsemnatul Chaim Peretz, domiciliat în București, Calea Dorobanților Nr.49 Et.II, îmi permit a supune respectuos înaltei Dv. bunăvoințe următoarele :

În Iarna anului 1941 împreună cu o parte din populația evrească a orașului Dorohoi, a fost evacuată în Com. Șargorod, Jud. Boghilev, Transnistria și familia Iancu Rosen, cunoscutul meu, compusă din soț, soție, mamă și 2 copii: Marcu, în vârstă de 11 ani și Sorel, în vârstă de 4 ani.-

Zilele acestea am primit o cartă poștală, după care îmi permit a anexa o copie fotografică, de la nepotul meu Marcu Rosen copil în vârstă de 11 ani, prin care îmi comunică trista veste că tatăl, mama și bunica au murit și că el și frățiorul său au rămas pe drumuri, fără nici un sprijin.-

Atât părinții și bunicii acestor copii nenorociți, cât și copiii, sunt cu toții măscuți în Vechiul Regat, în Com. Dorohoi, iar bunicii copiilor din partea mamei, Meer H. Peretz, tatăl meu, în afară de faptul că a fost măscut în țară, a făcut și războiul din 1916/1918, conform actelor alăturate în copie și a decedat ulterior, în urma unei boli contractate în timpul și din cauza războiului.-

Subsemnatul sunt desăvârșit născut în țară din părinți măcuți în țară și am luat parte la campania din 1916/1918 cu gradul de Elav plutonier T.37, decorat cu Școala Militară de Infanterie din Botoșani și fiind decorat cu Crucea Comemorativă de Război, conform actelor alăturate în copie.-

În numele acestor copii nenorociți, răsași fără nici un sprijin, apăsător respectuos, Domnule Mareșal, la înalta Dv. bunăvoință, spiritul Dv. de dreptate și omenie, rugându-va a aproba și dispune ca acești copii orfani de ambii părinți

Marcu Rosen, în vârstă de 11 - 12 ani și
Sorel Rosen, în vârstă de 4 - 5 ani

copii lui Iancu Rosen, originari din Orașul Dorohoi, acum evacuați în Com. Șargorod, Casa Nr.143, Jud. Boghilev, Transnistria, să fie trimiși în București și predați în îngrijirea mea, care mă oblig să-i întrețin, având această posibilitate, după cum reieșă din anexatul certificat al Comunității Evreilor din București.-

Vă implor, Domnule Mareșal, a salva pe acești copii nenorociți, răsași singuri între străini și vă asigur că vă vom fi recunoscători toată viața.-

Să trăiești Domnule Mareșal

Ch. Peretz

D - Sale

Domnului Mareșal Conducător al Statului Român

După 2 luni scrisoarea ajunge la Chaim Peretz și acesta îi scrie o petiție chiar conducătorului statului, Mareșalul Antonescu. Chaim solicita ca cei doi copii să fie aduși în țară și lăsați în grija sa. Unchiul băieților își încheie petiția din **2 august 1942** cu următoarea frază:

„Vă implor, Domnule Mareșal, a salva pe acești copii nenorociți, rămași singuri între străini și vă asigur că vă vom fi recunoscători toată viața”.

Scrisoarea trimisă Mareșalului Antonescu, de către unchiul lui Marcu, Chaim Peretz în august 1942.

Sursa: Marcu Rozen, *Holocaust sub guvernarea Antonescu*

În lipsa unui răspuns, Chaim Peretz îi mai trimite o petiție lui Antonescu în **martie 1943** la sfârșitul căreia reia aceeași rugămintă disperată. El nu aflase că problema sa nu mai putea fi în întregime rezolvată, nepotul cel mic, Sorel, murise în septembrie 1942, iar *Marcu rămăsese singur.*

CENTRALA EVREILOR DIN ROMÂNIA

Inființată prin Decretele-Legi No. 3415/941 și No. 319/942
 Telefon 5.13.42 Str. Dr. Burghilea No. 3

No. 4414
 Ref. J. 8223

București, 3 MART 1943 194

DOMNULI SAIE
 DOMNULUI ÎMPUTERNICIT AL GUVERNULUI
 PENTRU REGLEMENTAREA REGIMULUI EVREILOR

Avem onoarea a vă înainta alăturat cererea d-
 Chaim Peretz, domiciliat în București, Calea Dorobanților
 Nr. 49, et. II, adresată Domnului Mareșal Ion Antonescu, Coman-
 dantul Statului Român, prin care revine asupra unei cereri
 anterioare, înaintate prin Centrala Evreilor din România,
 cu memoriul Nr. 8234/942.

Petiționarul, fost luptător în războiul din
 1916-1918 și decorat cu "Crucea Comemorativă", solicită
 aprobarea pentru readucerea în țară și stabilirea în Bu-
 curești, a nepoților săi - Marcu Rozen, în vârstă de 12 ani
 și Sorel Rozen, de 5 ani - deportați în iarna anului 1941,
 împreună cu părinții lor, din Dorohoi, în Transnistria, în
 Moghila, comuna Sargorod.

Se menționează în cerere, că între timp părinții
 lor murind, cei doi copii orfani nu mai au pe nimeni care
 să-i îngrijească.

Petiționarul arată că nepoții săi sunt născuți
 în Vechiul Regat, în orașul Dorohoi, din părinți și bunici
 născuți de asemenea în țară. De mai afirmă că bunicii ace-
 stora, Meștr H. Peretz, a luat parte la campania din 1916-18
 murind în urma unei boli contractate în timpul și din cauza
 războiului.

În sprijinul cererii se anexează diverse acte
 doveditoare.

Vă rugăm să binevoiți a examina cererea, dându-
 cuvenita rezolvare.

Prinții, vă rugăm, asigurarea deosebitei
 noastre considerațiuni,

Președinte,
 Dr. H. Singold

8234

Adresa prin care președintele Centralei
 Evreilor din România trimite scrisoarea lui
 Chaim Peretz către Radu Lecca (împuternicitul
 guvernului pentru probleme evreiești)..
Sursa: Arhiva CNSAS

Domnule Mareșal,

Subsemnatul Chaim Peretz, domiciliat în București, Calea
 Dorobanților Nr. 49 Et. II, îmi permit a reveni asupra cererii
 mele înaintate cu memoriul Centralei Evreilor din România cu
 Nr. 8234/1942 și a supune din nou respectuos înalței Dv. buna-
 voințe următoarele :

În iarna anului 1941 împreună cu o parte din populația
 evrească a orașului Dorohoi, a fost evacuată în Com. Sargorod
 Jud. Moghila, Transnistria și familia Tancu Rozen, cumnatul meu
 compus din soț, soție, mamă și 2 copii: Marcu, în vârstă de 11
 și Sorel, în vârstă de 4 ani.-

La 25 Iunie 1942, am primit o carte postală, după care
 îmi permit a anexa o copie fotografică, de la nepotul meu Marcu Ro-
 zen copil în vârstă de 11 ani, prin care îmi comunică tristă veste
 tatăl, mama și bunica au murit și că el și frațiorul său au ră-
 mas pe drumuri, fără nici un sprijin.-

Atât părinții și bunicii acestor copii nenorociți, cât și
 copiii, sunt cu toții născuți în Vechiul Regat, în orașul Dorohoi
 iar bunicii copiilor din partea mamei, Meștr H. Peretz, tatăl meu
 în afară de faptul că a fost născut în țară, a făcut și război
 din 1916/1918, conform actelor alăturate în copie și a decedat
 ulterior, în urma unei boli contractate în timpul și din cauza
 războiului.-

Subsemnatul sunt de asemenea născut în țară, din părinți
 cuți în țară și am luat parte la campania 1916/1918 cu gradul
 Elev Plutonier T.R., având Scala Militară de Infanterie din
 Botoșani și fiind decorat cu Crucea Comemorativă de Război, co-
 form actului alăturat în copie.-

În numele acestor copii nenorociți, rămași fără nici un
 sprijin, auez respectuos, Domnule Mareșal, la înalta Dv. buna-
 voință, spiritul Dv. de dreptate și omenie, rugându-vă a aproba
 și dispune ca acești copii orfani de ambii părinți

Marcu Rozen, în vârstă de 11 - 12 ani și
 Sorel Rozen, în vârstă de 4 - 5 ani

copii defuncților Tancu și Malvina Rozen, originari din orașul
 Dorohoi, acum evacuați în Com. Sargorod, Casa Nr. 143, Jud. Moghila,
 Transnistria, să fie repatriați și predați în îngrijirea mea, să
 mă oblig să-i întrețină, având această posibilitate, după cum re-
 zultă din Certificatul Comității Evreilor din București, anexat
 la susmenționata cerere.-

Vă implor, Domnule Mareșal, a salva pe acești copii nenor-
 ciți, rămași singuri între străini și vă asigur că vă vom fi
 cunoscători toată viața.-

SA trăiți Domnule Mareșal

cu la memoriul Nr. 4414/b. III. 943
 Centralei Evreilor din România.

D - Sale

Domnului Mareșal Comandant al Statului

Scrisoarea trimisă Mareșalului Antonescu, de către
 unchiul lui Marcu, Chaim Peretz, în martie 1943.

Sursa: Arhiva CNSAS

(Nom) _____
Pronumele Marcu
(Prenom)
Data nașterii 1930 - Dorohoiu
(Date de la naissance)
Starea civilă ✓
(Etat civile)
Ocupațiunea elev
(L'Ocupation)
Fost deportat în Transnistria 1941
(Ancien déporté en Transnistrie)
Logărul Sargorod
(Camp.)
Raion _____
(Districte)
Domiciliul actual Botosani
(Domicile actuel)

TOATE AUTORITĂȚILE ȘI INSTITUȚIILE SUNT RUGATE A DA TOT SPRIJINUL POSESORULUI LEGITIMAȚIEI.

Copii sub 10 ani.
(Enfants sous 10 ans)

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

Data eliberării 7/1 1948
(Délivrance)

Semnătura, _____
(Signature)

Președ., _____
(Président)

Secret. verific. _____
(Secret. Verifica.)

Legitimația de membru al Asociației foștilor deportați în Transnistria, 1948
Sursa: Marcu Rozen, *Holocaust sub guvernarea Antonescu*

Marcu Rozen s-a numărat printre cei **aproximativ 100 de copii evrei** care și-au găsit adăpost în orfelinatul înființat de către Comunitatea Evreilor din Șargorod în noiembrie 1942.

Peste mai bine de un an, în **23 decembrie 1943**, în gara din Dorohoi sosea trenul care transporta înapoi acasă evreii din județ, ce supraviețuiseră deportării.

„Am coborât în mijlocul acestui tumult și o clipă m-am oprit și am privit cu lacrimi în ochi la locul de unde, cu peste doi ani în urmă, am plecat cinci și acum m-am întors singur” –MARCU ROZEN

Sursa	Numele	Profesia	Adresa	Scara		Data	Observatii
				la	la		
-	butar	n'are	Poinca	-	-	siuatasi	Venuta din Provincia

Dragii mei copii,

Astăzi este ziua cea mai fericită pentru voi, plecați în țara în care v-ați născut.

Bu, mi iau rămas bun de la voi și vă rog spre binele și viitorul nostru să veniți cu sfintează și să vă țineți la noi:

1. Să fiți cuminti
2. Să sprijiniți advoatul
3. Să vă păstrați curat
4. Să păstrați curatenia oriunde veți fi
5. Să fiți curati la timp și împlet.
6. Să ascultați pe superiorii și în viața noastră
7. Să trăiți în armonie
8. Să-ți iubești aproapele ca tine înșiși.
9. Să vă rugați pentru binele nostru
10. Să vă rugați lui Dumnezeu și o să vă ajute.

Vă doresc un bine și fericit, în viața și încredere în noi, conducătorii noștri, care cu aceeași dragoste și căldură vă îngrijă și deservim oamii fobri-
tori omii urii.

Cu dragoste și încredere
Jean Ancelescu
Șargorod 19 Decembrie 1943.

Șargorod 19. XII. 1943.

Copii,

Sunteti primii dintr-
noi cari vor vedea țara
sunteti primii pe cari fra-
noștri de dincolo de muntii
vă vor întâmpina.
Sunteti mândri de voi, de
mândri de noi.

Suferinta ne-a înfrânt
prevedea și va face mai
târziu fericirea și a fi
non împreună în țară.

Fiți sănătoși, harnici,
arabici, fiți oamii fiți,
bucuri și cari să fii mândri
toate dragostea noastră e
cu voi.

Jean Berenciu
Membru în Comitetul
comunist

Mesaje de rămas-bun ale conducerii orfelinului din Șargorod către copii care părăseau orfelinul, urmând să fie repatriati.

Sursa: Jean Ancelescu, Documents Concerning the Fate of Romanian Jewry during the Holocaust, New York: The Beate Klarsfeld Foundation, 1986, doc. 253, pp. 561-574.

EXERCIȚII

1. Citiți fragmentul de mai jos și identificați asemănările și deosebirile între condițiile de trai descrise de Marcu Rozen și condițiile voastre de viață.

„Foarte mulți deportați, mai ales cei din Dorohoi, care au venit ultimii, locuiau în locuințe comune, improvizate, care nu dispuneau de condiții elementare de igienă și căldură.

Salubritatea publică era complet inexistentă. Casele erau vechi, în mare majoritate din lut, cu odăi mici, cu geamuri permanent închise, aerisirea făcându-se numai printr-un singur ochi. În total erau 337 de case, cu câte 2-3 încăperi mici fiecare, totalizând 842 de odăi, ceea ce însemna că reveneau 10-11 persoane la o odaie.

Populația era subnutrită, nu exista nici un mijloc de câștig, procurarea alimentelor făcându-se prin schimbul de îmbrăcăminte, cei mai mulți, ca să nu moară de foame, rămânând aproape goi. [...].

În luna februarie 1942, sute de cadavre zăceau în cimitirul din Șargorod și nu puteau fi îngropate pentru că pământul era înghețat în profunzime și nu se putea săpa o groapă comună.

Locuiam într-o cameră neîncălzită (fost mic magazin de vară) în total cca. 15 persoane. Dormeam pe jos pe niște paie strânse din piață, îmbrăcați, hainele de zi erau și cele de noapte, întrucât restul hainelor le-am dat treptat țăranilor ucraineni pentru puțină mâncare.”

2. Care au fost cele mai dificile încercări prin care ați trecut până la vârsta de 11 ani ? Credeți că Marcu Rozen s-ar fi descurcat dacă era în situația voastră ?9

Institutul Național pentru Studierea
Holocaustului din România "Elie Wiesel"

Material realizat în scop educațional de:

**Institutul Național pentru Studierea Holocaustului din
România „Elie Wiesel”**

www.inshr-ew.ro

E-mail: office@inshr-ew.ro

Tel: 021.318.09.39

